

**ZAŁOŻENIA DO PROJEKTU WYTYCZNYCH
DOTYCZĄCYCH PROGRAMOWANIA PRZEDSIĘWZIĘĆ
REWITALIZACYJNYCH W CELU UBIEGANIA SIĘ O ŚRODKI
FINANSOWE W RAMACH REGIONALNEGO PROGRAMU
OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO
NA LATA 2014-2020**

Dyrektor Departamentu Rozwoju Regionalnego i Przestrzennego	Radomir Matczak
Dyrektor Departamentu Programów Regionalnych	Jan Szymański
Dyrektor Departamentu Europejskiego Funduszu Społecznego	Joanna Witkowska
Departament Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich	Justyna Durzyńska

Data: 1.07.2014

Opracowanie: DPR / DEFS / DRRP oraz Kierownik RPS *Aktywni Pomorzanie*

Status: wersja 1.0 - dokument do zatwierdzenia przez Zarząd Województwa Pomorskiego

Kontakt: Magdalena Kaniewska, tel. 58 326 81 38, e-mail: m.kaniewska@pomorskie.eu

Gdańsk
Czerwiec 2014 r.

WYKAZ UŻYTYCH SKRÓTÓW

BGK	Bank Gospodarstwa Krajowego
CT	Cel tematyczny
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IZ	Instytucja Zarządzająca
KE	Komisja Europejska
LPR	Lokalny Program Rewitalizacji
MIR	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
NFOŚiGW	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
PI	Priorytet inwestycyjny
PO IŚ	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
PO IR	Program Operacyjny Innowacyjny Rozwój
PO WER	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój
RPO WP	Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020
SRWP	Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020
UE	Unia Europejska
ZIT	Zintegrowane inwestycje terytorialne
ZPT	Zintegrowane porozumienia terytorialne

Niniejszy dokument bazuje na doświadczeniach w zakresie wdrażania kompleksowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych realizowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013 i korzysta z wniosków badań ewaluacyjnych dotyczących kierunków i zasad wsparcia działań społecznych ukierunkowanych na aktywizację społeczną i gospodarczą zdegradowanych obszarów miejskich w nowej perspektywie finansowej.

SPIS TREŚCI

---

1. REWITALIZACJA ZDEGRADOWANYCH OBSZARÓW MIEJSKICH JAKO WYZWANIE POLITYKI ROZWOJU W NOWEJ PERSPEKTYWIE PROGRAMOWEJ	4
2. ZINTEGROWANE PROJEKTY REWITALIZACYJNE W RAMACH REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO DLA WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO	7
3. WYTYCZNE DOTYCZĄCE PRZYGOTOWANIA LUB AKTUALIZACJI LOKALNYCH PROGRAMÓW REWITALIZACJI	12
3.1 Lokalny Program Rewitalizacji jako program operacyjny miasta	13
3.2 Etapy tworzenia Lokalnych Programów Rewitalizacji	14
3.3 Konsultacje społeczne oraz podmioty, które powinny być zaangażowane w programowanie rewitalizacji	17
3.4 Delimitacja obszarów zdegradowanych w przestrzeni miast	18
3.4.1 System delimitacji obszarów kryzysowych w jednostkach urbanistycznych.....	18
3.4.2 Identyfikacja zróżnicowania wewnątrzmijskiego w jednostkach urbanistycznych	21
3.5 System monitorowania rewitalizacji	26
3.6 Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko Lokalnego Programu Rewitalizacji	27

Realizacja szczegółowych postanowień niniejszego dokumentu w zakresie wdrażania funduszy kierowanych na rewitalizację zdegradowanych obszarów miast będzie uzależniona od postanowień wytycznych Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju oraz ostatecznego kształtu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020, po jego przyjęciu przez Komisję Europejską, jak również innych dokumentów warunkujących jego realizację.

1. REWITALIZACJA ZDEGRADOWANYCH OBSZARÓW MIEJSKICH JAKO WYZWANIE POLITYKI ROZWOJU W NOWEJ PERSPEKTYWIE PROGRAMOWEJ

Zachodzący w okresie ostatniego dwudziestopięciolecia proces transformacji ustrojowej w znaczący sposób wpłynął na przestrzeń polskich miast. Restrukturyzacja poszczególnych gałęzi gospodarki stała się jedną z głównych przyczyn utraty dotychczasowych funkcji społeczno-gospodarczych zarówno fragmentów, jak również całych ośrodków miejskich. Postępująca degradacja tych obszarów wiąże się jednocześnie z kumulacją negatywnych zjawisk ujawnianych poprzez analizę wskaźników społecznych i ekonomicznych oraz widocznych gołym okiem negatywnych zmian w ich strukturze przestrzennej.

Dzięki swej szczególnej roli w strukturze społeczno-gospodarczej regionów miasta stanowią istotny element w ich strategiach rozwoju [Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020] oraz stają się adresatem dedykowanych polityk sektorowych [Koncepcja Zrównoważonej Polityki Miejskiej Województwa Pomorskiego]. Działania obejmujące kompleksową rewitalizację zdegradowanych obszarów miast stanowią jeden z głównych zakresów interwencji dedykowanej ośrodkom miejskim, będąc skupionymi wokół Celu Operacyjnego 2.2 *Wysoki poziom kapitału społecznego* SRWP 2020 oraz Priorytetu 2.3 *Przestrzeń dla aktywności* Regionalnego Programu Strategicznego w zakresie aktywności zawodowej i społecznej *Aktywni Pomorzanie*. Realizowana na tych obszarach szczególna interwencja o charakterze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, która ma na celu zatrzymanie postępującej marginalizacji, będzie współfinansowana ze środków europejskich wzmocniając wysiłki zmierzające do wypełnienia zaleceń Wspólnoty i zobowiązań Polski względem Unii Europejskiej [Umowa Partnerstwa¹].

Wśród stawianych w kolejnym okresie programowania wyzwań szczególnie istotne staje się zapewnienie odpowiednich warunków zmierzających do kompleksowej rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich, oddziałującej w sposób wielowymiarowy na problemy lokalnych społeczności. Doświadczenia w zakresie rewitalizacji tych obszarów wskazują na konieczność intensyfikacji interwencji oraz integracji podejmowanych w ramach EFRR i EFS działań, w celu osiągnięcia maksymalnych korzyści realizowanych projektów. Postrzeganie rewitalizacji jako kompleksowego i skoncentrowanego pakietu powinno być jednocześnie istotnym elementem całościowej polityki rozwoju samorządów miejskich [Założenia Narodowego Planu Rewitalizacji 2022²]. Za szczególnie istotny dla efektów podejmowanych działań uznać należy ich indywidualny charakter wynikający ze zidentyfikowanych na etapie szczegółowej diagnozy problemów społecznych, gospodarczych i przestrzennych [Krajowa Polityka Miejska³].

¹ Dokument zaakceptowany przez Komisję Europejską 23 maja 2014 r.

² Założenia dokumentu przygotowane przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju oficjalnie przedstawione na III Kongresie Rewitalizacji Miast w Krakowie 4 - 6 czerwca 2014 r.

³ Projekt dokumentu Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju z marca 2014 r. skierowany do konsultacji

Ukierunkowanie wsparcia na obszary strategicznej interwencji stanowi wyraz podejścia terytorialnego w planowaniu rozwoju regionu [Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego⁴ Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020]. Funkcjonalne znaczenie ośrodków miejskich w strukturze województwa pomorskiego wpływa na sposób adresowania określonych działań stanowiących element polityki regionalnej, w tym działań Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020. Intensyfikacja wsparcia ma przyczynić się do uzyskania jak najszybszych gospodarczych efektów realizacji polityki województwa w odniesieniu do jego możliwości finansowych [Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego]. Tym samym w zakresie kompleksowej rewitalizacji preferuje się przedsięwzięcia realizowane na obszarach strategicznych rozwoju funkcji metropolitarnych tj. w centrum aglomeracji Trójmiasta oraz głównych ośrodkach wzmacniających strukturę pasma osadniczego, jak również ośrodkach rdzeniowych miejskich obszarów funkcjonalnych, stanowiących ośrodki równoważenia rozwoju w przestrzeni całego województwa pomorskiego.

Kompleksowa rewitalizacja zdegradowanych obszarów miast, stanowiąca element szerokiej wizji rozwoju całego ośrodka miejskiego, będzie realizowana w ramach RPO WP poprzez formułę projektu zintegrowanego, która umożliwia łączenie komplementarnych przedsięwzięć realizowanych w ramach różnych osi priorytetowych. Przyjęcie formuły projektu zintegrowanego ma na celu zapewnienie spójności i efektywności podejmowanych działań oraz zapewnienie komplementarności pomiędzy finansowanymi z EFS i EFRR przedsięwzięciami. Realizowane projekty winny być ukierunkowane na rozwiązanie indywidualnych problemów społecznych, gospodarczych i przestrzennych ujawnianych na obszarach zdegradowanych miast. W szczególności pierwsza z wymienionych kategoria problemów powinna odgrywać kluczową rolę w planowaniu kompleksowej rewitalizacji, jako jej fundament i główna rama realizacyjna. Ostatecznym celem działań w tym zakresie powinno być bowiem doprowadzenie do trwałych zmian społecznych w dziedzinie zatrudnienia, integracji społecznej czy edukacji. **Działania społeczne mają też decydujące znaczenie z perspektywy dokonywanych zmian infrastrukturalnych warunkując ich trwałość i akceptację przez mieszkańców obszarów zdegradowanych.**

Realizacja powyższych projektów będzie wynikać z ramowo uzgodnionego między Miastem a Instytucją Zarządzającą RPO WP zakresu przedsięwzięć tworzących projekt zintegrowany, które z jednej strony wynikają z Lokalnego Programu Rewitalizacji miasta, a z drugiej strony są możliwe do sfinansowania w ramach RPO WP, przyczyniając się do realizacji celów tego Programu w zakresie kompleksowej rewitalizacji zdegradowanych obszarów miast. Przy planowaniu przedsięwzięć rewitalizacyjnych należy wziąć jednak pod uwagę uwarunkowania wynikające z rozporządzeń UE odnoszących się do **Celu Tematycznego 9**, w ramach którego realizowana będzie interwencja w zakresie rewitalizacji z RPO WP. **Oznacza to, że wsparciem objęte będą wyłącznie te działania, które przyczynią się do promowania włączenia społecznego, walki z ubóstwem i dyskryminacją.** Finansowane z EFS i stanowiące podstawę do podejmowania interwencji infrastrukturalnej - działania o szczególnie istotnym znaczeniu w kontekście realizacji społecznego i gospodarczego wymiaru rewitalizacji, będą dotyczyć obligatoryjnie inicjatyw w zakresie aktywnej integracji społecznej, czyli poprawy samodzielności i aktywności życiowej oraz zwiększania szans na zatrudnienie (PI 9.4), działań na rzecz rozwoju usług społecznych w zakresie zwiększenia ich dostępności i jakości (PI 9.7), jak również promowania ekonomii społecznej (PI 9.8) oraz skupionych wokół innych CT działań dotyczących między innymi poprawy zatrudnienia (PI 8.5) czy

---

⁴ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 przyjęta przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 r.

promocji przedsiębiorczości (PI 8.7) [Założenia Narodowego Planu Rewitalizacji]. Ponadto projekty wspierające rewitalizację, mogą być realizowane zarówno z poziomu regionalnego jak i krajowego [Umowa Partnerstwa⁵] głównie w ramach CT 8 *Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników* oraz komplementarnych PI w ramach CT4 *Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną*, CT 6 *Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów* i innych.

---

⁵ Dokument przyjęty przez KE dnia 23 maja 2014 roku

2. ZINTEGROWANE PROJEKTY REWITALIZACYJNE W RAMACH REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO DLA WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Rewitalizacja to kompleksowy, zaplanowany proces przemian społecznych, gospodarczych i przestrzennych, wynikający ze strategii rozwoju miasta, realizowany na obszarze dotkniętym zjawiskami kryzysowymi, prowadzący do przywrócenia atrakcyjności tego obszaru dla mieszkańców, przedsiębiorców, pracujących lub odwiedzających (odbiorców usług dostępnych na tym terenie), z korzyścią dla całej społeczności miasta. Rozumiana jako kompleksowy i skoordynowany proces przemian zachodzących na obszarach zdegradowanych miasta rewitalizacja jest istotnym elementem jego polityki, której wyrazem jest programowanie operacyjne wyrażone zapisami Lokalnych Programów Rewitalizacji.

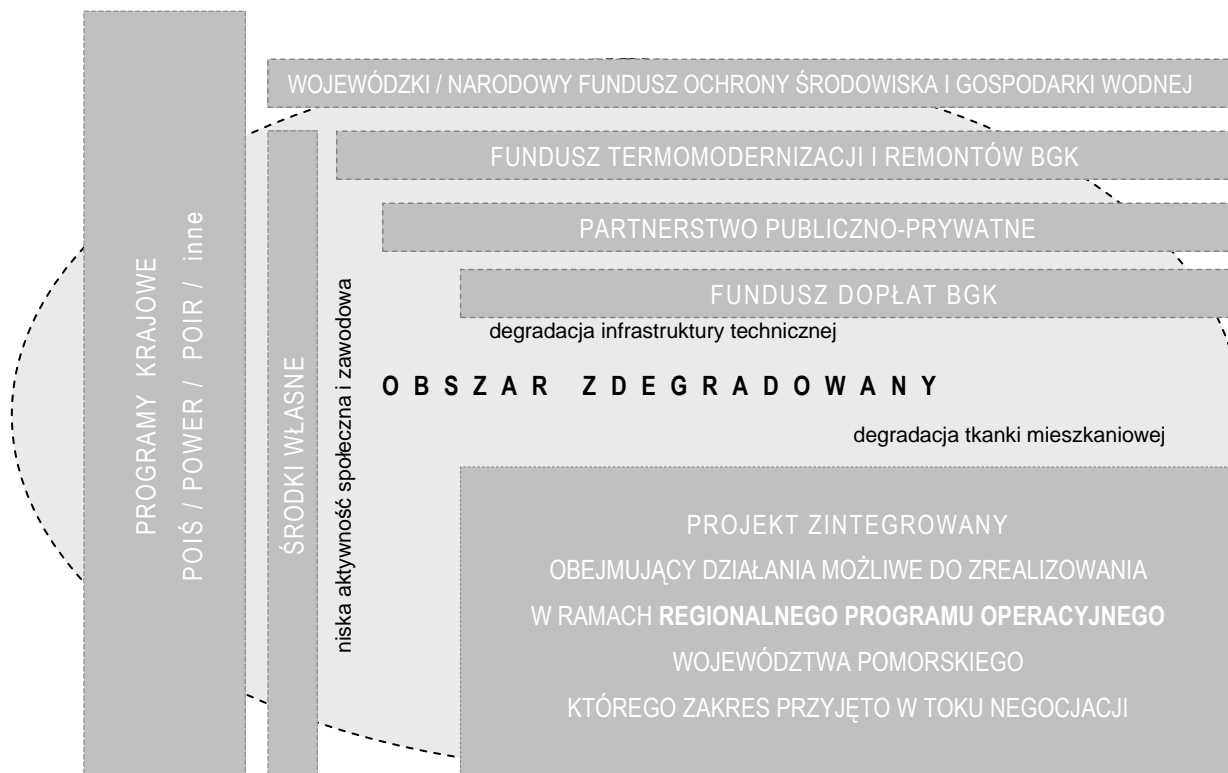
Lokalny Program Rewitalizacji to wieloletni program operacyjny, podrzędny w stosunku do strategii rozwoju miasta, przyjęty i skoordynowany przez jednostkę samorządu terytorialnego, mający na celu rewitalizację określonego obszaru zdegradowanego lub obszarów zdegradowanych, realizowany zgodnie z określonym harmonogramem czasowym i finansowany z określonych źródeł.

Lokalny Program Rewitalizacji przedstawia rozwiązania konkretnych problemów identyfikowanych na obszarach zdegradowanych miast. Wpływające bezpośrednio lub pośrednio na poprawę istniejącego stanu przedsięwzięcia winny być w założeniu finansowane z różnych źródeł (zarówno środków wsparcia międzynarodowego czy krajowego, jak i środków własnych). Zakres przedsięwzięć stanowiących odpowiedź na konkretne, zidentyfikowane w Lokalnych Programach Rewitalizacji problemy obszarów zdegradowanych, który jest jednocześnie możliwy do sfinansowania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020, będzie wdrażany w ramach projektu zintegrowanego w zakresie rewitalizacji. Należy wziąć pod uwagę, że rewitalizacja obszarów zdegradowanych miast w ramach RPO WP będzie realizowana głównie w ramach poszczególnych PI Celu Tematycznego 9, a zatem wsparciem objęte będą wyłącznie te działania, które przyczynią się do promowania włączenia społecznego, walki z ubóstwem i dyskryminacją.

Projekt zintegrowany to co najmniej dwa projekty powiązane ze sobą tematycznie w ramach wspólnego celu, jaki ma zostać osiągnięty dzięki ich realizacji, ich wybór do dofinansowania lub realizacja jest koordynowana przez właściwe instytucje. Koordynacja polega w szczególności na określeniu wzajemnych relacji między projektami w zakresie warunków wyboru i oceny wniosków o dofinansowanie projektu lub postanowień umów o dofinansowanie projektu lub decyzji o dofinansowaniu projektu. [w oparciu o art. 29 Projektu ustawy o zasadach realizacji programów operacyjnych polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020]

Realizacja projektów zintegrowanych powinna wynikać z uzgodnionego między Miastem a Instytucją Zarządzającą RPO WP w ramach ZPT/ZIT, lub w toku porozumienia z pozostałymi miastami, zakresu przedsięwzięć, które z jednej strony wynikają z Lokalnego Programu Rewitalizacji, a z drugiej strony są możliwe do sfinansowania w ramach RPO WP przyczyniając się do realizacji celów tego Programu, a zatem przedsięwzięć zgodnych z zapisami Szczegółowego Opisu Priorytetów RPO WP, przyczyniających się do promowania włączenia społecznego czy walki z ubóstwem i dyskryminacją.

Lokalne Programy Rewitalizacji integrują różne źródła finansowania przedsięwzięć mogących oddziaływać na poprawę stanu obszaru zdegradowanego zarówno bezpośrednio, jak i w sposób pośredni. Projekt zintegrowany finansowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego jest tylko jednym z wielu (choć potencjalnie głównym) narzędzi realizacji LPR.

Schemat 1. Narzędzia służące realizacji LPR mające na celu poprawę stanu obszaru zdegradowanego

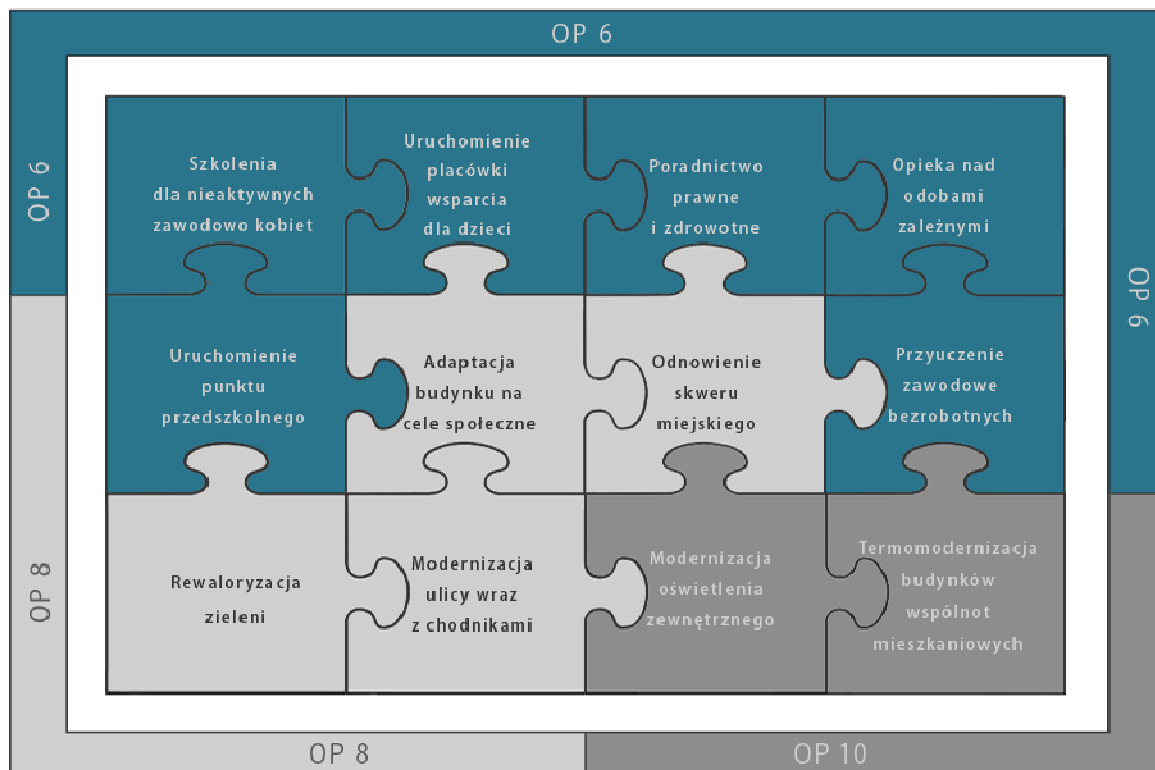
Zgodnie z podejściem przyjętym w ramach RPO WP, realizującym zapisy Umowy Partnerstwa, punktem wyjścia w planowaniu działań rewitalizacyjnych wdrażanych w ramach projektu zintegrowanego muszą być projekty ukierunkowane na aktywizację społeczną i zawodową mieszkańców zdegradowanych obszarów miast, a inwestycje w infrastrukturę mają mieć względem nich charakter uzupełniający i powiązany.

W związku z powyższym dla zapewnienia kompleksowości realizowanych w ramach projektu zintegrowanego przedsięwzięć wprowadzono obowiązkowe powiązanie pomiędzy PI 9.4 i 9.7 OP 6 *Integracja* oraz PI 9.2 OP 8 *Konwersja* stanowiącymi niezbędne minimum dla możliwości wdrażania projektów zintegrowanych, przy czym przedsięwzięcia podejmowane w ramach OP 6 mają charakter nadrzędny dla podejmowanych w ramach OP 8.

Poza koniecznymi dla spełnienia definicji rewitalizacji przedsięwzięciami w ramach w/w PI OP 6 *Integracja* i OP 8 *Konwersja* przewiduje się dodatkowo możliwość realizacji komplementarnych projektów ze wszystkich pozostałych OP RPO WP, o ile przedsięwzięcia te zostały wskazane w Lokalnym Programie Rewitalizacji jako wpływające pośrednio lub bezpośrednio na poprawę stanu obszaru zdegradowanego. Realizacja komplementarnych przedsięwzięć, które mogą być finansowane w ramach RPO WP dotyczy zwłaszcza działań w zakresie poprawy efektywności energetycznej, środowiska czy zatrudnienia.

Podejmowane w ramach projektu zintegrowanego przedsięwzięcia winny stanowić odpowiedź na konkretne problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy obszaru zdegradowanego przedstawionej w Lokalnym Programie Rewitalizacji. Niezbędne tym samym jest wykazanie logiki powiązań pomiędzy poszczególnymi projektami podejmowanymi w ramach kompleksowej interwencji.

Schemat 2. Przykładowe elementy projektu zintegrowanego realizowanego w ramach RPO WP

Obszarami wyłącznie uprawnionymi do wsparcia są zdegradowane społecznie i przestrzennie obszary miast województwa pomorskiego:

		PI 9.2 Dostępna alokacja (EUR)	PI 9.4 i 9.7 Dostępna alokacja (EUR) ⁶
Miasta OMT	Gdańsk, Gdynia, Pruszcz Gdański, Sopot, Tczew, Wejherowo, Hel, Jastarnia, Kartuzy, Puck, Reda, Rumia, Żukowo, Władysławowo	41 109 379 EUR	23 890 153 EUR
Ośrodki MOF	Bytów, Chojnice, Człuchów, Kościerzyna, Kwidzyn, Lębork, Nowy Staw, Malbork, Słupsk, Starogard Gdański, Sztum, Ustka	41 109 379 EUR	74 985 359 EUR
pozostałe miasta województwa pomorskiego	Brusy, Czarne, Czarna Woda, Czersk, Debrzno, Dzierżgoń, Gniew, Kępice, Krynica Morska, Łeba, Miastko, Nowy Dwór Gdański, Nowy Staw, Pelplin, Prabuty, Skarszewy, Skórcz		

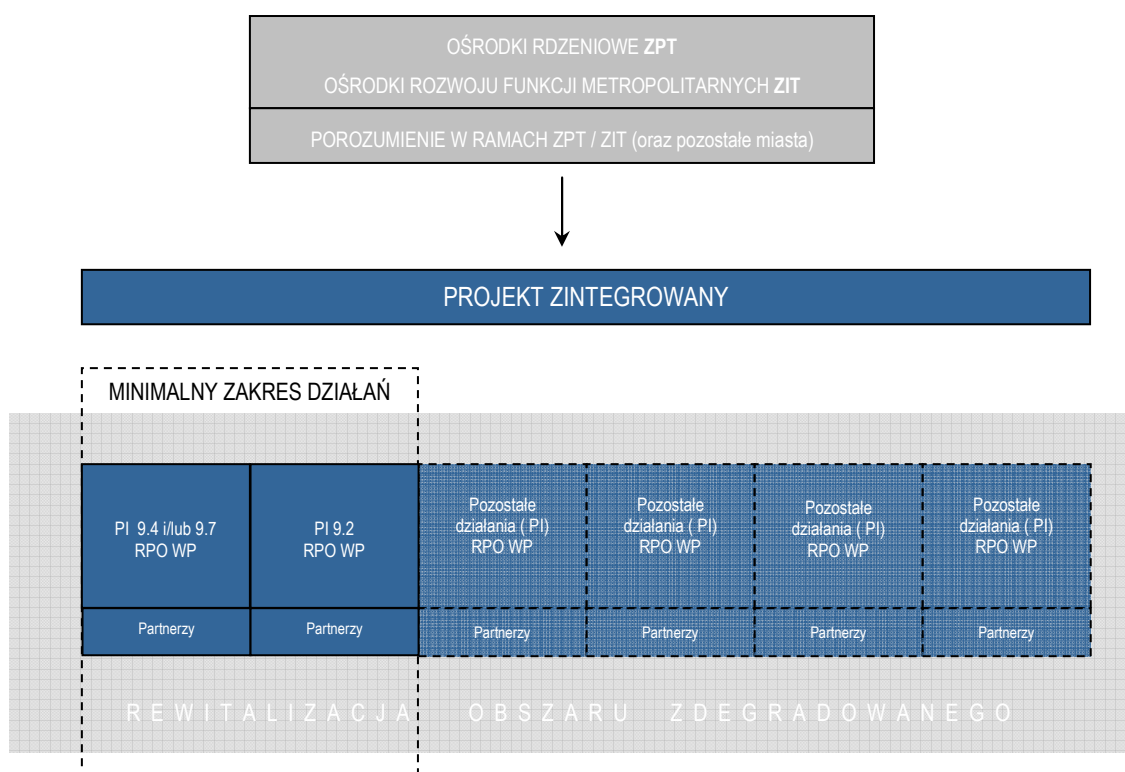
* Drukiem wytłuszczonym wskazano miasta preferowane do realizacji projektów rewitalizacyjnych wskazane w RPO WP na lata 2014-2020

⁶ Wskazana kwota stanowi obecnie całą dostępną w ramach RPO WP alokację dla PI 9.4 oraz PI 9.7. Konieczne jest uwzględnienie projektów będących podstawą negocjacji w ramach ZPT/ZIT oraz wsparcia realizowanego na obszarach ponadprzeciętnego wykluczenia społecznego województwa pomorskiego (zgodnie z zapisami RPO WP 2014-2020)

Preferowane będą projekty realizowane w:

- **obszarach strategicznych rozwoju funkcji metropolitalnych tj.** Gdańsku, Gdyni, Sopotcie, Wejherowie, Tczewie i Pruszczu Gdańskim;
- **miastach rdzeniowych miejskich obszarów funkcjonalnych tj.** Chojnicach, Człuchowie, Malborku, Sztumie, Starogardzie Gdańskim, Kwidzynie, Lęborku, Słupsku, Ustce, Kościerzynie, Bytowie.

Realizacja niniejszych projektów będzie wynikać z uzgodnionego pomiędzy Instytucją Zarządzającą RPO WP oraz miastami zakresu projektu zintegrowanego, którego ostateczny kształt zostanie przyjęty w ramach ZPT/ZIT oraz w toku porozumienia z pozostałymi miastami.

Schemat 3. Realizacja projektu zintegrowanego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego

Pierwszym etapem w przygotowaniach do prowadzenia kompleksowej rewitalizacji jest programowanie tego procesu w dokumentach strategicznych i operacyjnych gminy. Podstawę prowadzenia działań w tym zakresie oraz płaszczyznę ich koordynacji stanowić będą Lokalne Programy Rewitalizacji, które w wieloaspektowy sposób obejmować winny zidentyfikowany na podstawie odpowiednio przeprowadzonej diagnozy obszar zdegradowany miasta.

Niniejsze wytyczne wskazują sposoby przygotowania Lokalnych Programów Rewitalizacji, które stanowić będą podstawę do prowadzenia działań o tym charakterze, w tym działań finansowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020.

W kolejnym etapie, zadaniem Miasta jest wskazanie i ogólne scharakteryzowanie podejmowanych w ramach projektu zintegrowanego przedsięwzięć realizowanych na obszarze lub obszarach zdegradowanych, które są możliwe do sfinansowania w ramach RPO WP. W ramach przygotowań projektu należy wskazać na spójność powiązań pomiędzy poszczególnymi przedsięwzięciami korespondującymi jednocześnie z problemami społecznymi, gospodarczymi i przestrzennymi zidentyfikowanymi na obszarze zdegradowanym.

Negocjacje pomiędzy Instytucją Zarządzającą RPO WP oraz Miastem powinny zakończyć się uzgodnieniem zakresu przedsięwzięć podejmowanych w ramach projektu zintegrowanego dotyczącego kompleksowej rewitalizacji.

W negocjacjach dotyczących zakresu projektu zintegrowanego ze strony Instytucji Zarządzającej RPO WP weźmie udział Zespół ds. rewitalizacji, w którego skład wejdą pracownicy:

- Departamentu Edukacji i Sportu,
- Departamentu Rozwoju Regionalnego i Przestrzennego,
- Departamentu Rozwoju Gospodarczego,
- Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej,
- Departamentu Programów Regionalnych,
- Departamentu Europejskiego Funduszu Społecznego.

W zależności od specyfiki projektu realizowanego w ramach projektu zintegrowanego dopuszcza się również udział pracowników z innych Departamentów Urzędu Marszałkowskiego oraz ekspertów zewnętrznych⁷.

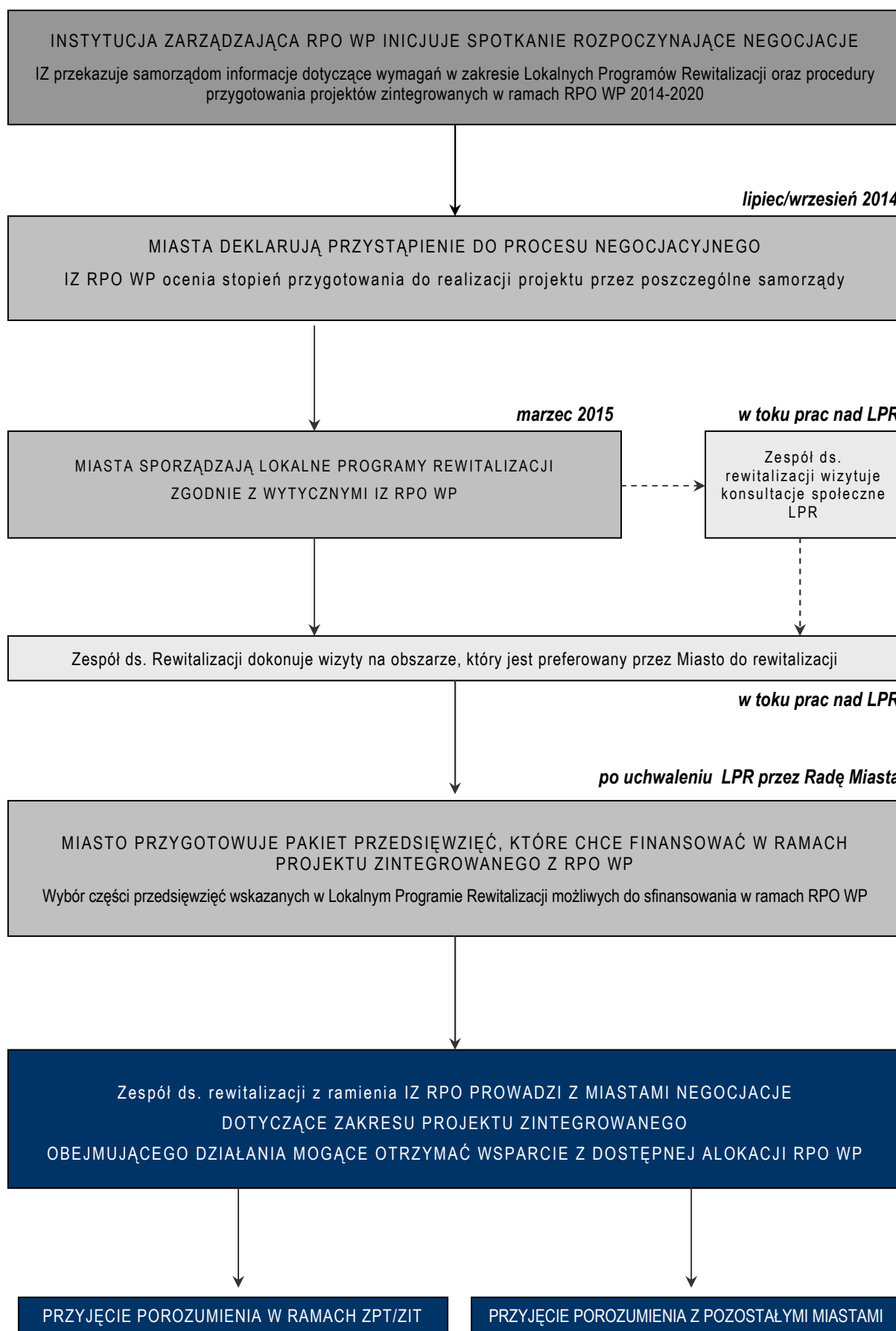
Przebieg negocjacji będzie opierał się na ocenie koncepcji projektu, jego zgodności z Lokalnym Programem Rewitalizacji oraz komplementarności z innymi OP RPO WP 2014-2020 w zakresie projektów prowadzonych przez partnerów projektu zintegrowanego.

Etap negocjacji zakresu projektu zintegrowanego zakończy się podpisaniem ramowego porozumienia pomiędzy miastami uprawnionymi do otrzymania wsparcia a IZ RPO WP w ramach ZPT/ZIT lub w toku porozumienia z pozostałymi uprawnionymi miastami województwa pomorskiego.

---

⁷ Szczegółowy zakres zadań i sposób pracy Zespołu zostanie przedstawiony w odrębnym dokumencie UMWP

7 lipca 2014

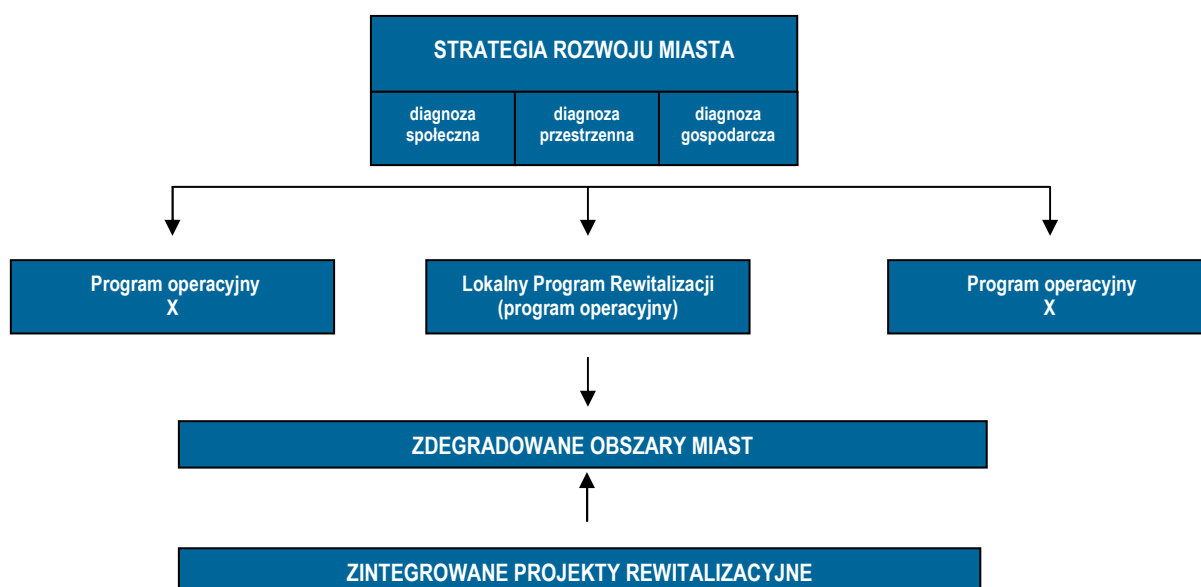
3. WYTYCZNE DOTYCZĄCE PRZYGOTOWANIA LUB AKTUALIZACJI LOKALNYCH PROGRAMÓW REWITALIZACJI

3.1 LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI JAKO PROGRAM OPERACYJNY MIASTA

Należy zwrócić szczególną uwagę, że pierwszym etapem programowania rewitalizacji powinna być Strategia Rozwoju Miasta. Dokument ten powinien być radykalnie dowartościowany i zostać wykorzystany jako jedno z kluczowych narzędzi w prowadzeniu zintegrowanej, nowoczesnej polityki miejskiej. To właśnie Strategie Rozwoju Miast mają potencjał do łączenia bardzo różnych aktywności rozwojowych w miastach.

Potencjał Strategii Rozwoju Miasta powinien zostać także wykorzystany w procesie programowania rewitalizacji z wykorzystaniem Lokalnych Programów Rewitalizacji. LPR powinien być jednym z dokumentów operacyjnych uszczegóławiających zapisy sformułowane na poziomie celów i wytycznych wyznaczonych w Strategii Rozwoju Miasta (patrz: Schemat 1).

W generalnym ujęciu Lokalne Programy Rewitalizacji powinny być zatem dokumentami operacyjnymi, podrzędnymi w stosunku do Strategii Rozwoju Miast: powinny korzystać z diagnozy, a także oprzyrządować cele wskazane w tych strategiach. Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że programy te powinny podlegać ocenie i ewaluacji w celu stworzenia rekomendacji dla zmian w programowaniu procesu rewitalizacji w poszczególnych miastach.

Schemat 4. Miejsce i rola Lokalnych Programów Rewitalizacji w strukturze dokumentów strategicznych miast

Wsparcie ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego w ramach kompleksowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych będzie udzielane wyłącznie na inwestycje wynikające z Lokalnych Programów Rewitalizacji. W związku z powyższym, każde z miast zainteresowanych pozyskaniem środków finansowych musi posiadać rzetelnie przygotowany Program Rewitalizacji zgodnie z sugestiami Instytucji Zarządzającej RPO WP zawartymi w niniejszych wytycznych.

3.2 ETAPY TWORZENIA LOKALNYCH PROGRAMÓW REWITALIZACJI

Programowanie procesu rewitalizacji powinno być procesem wieloaspektowym, uwzględniającym szereg czynników, na który składać się winno kilka etapów:

1. Delimitacja obszarów zdegradowanych (co do zasady nie więcej niż 10% obszaru zurbanizowanego miasta)
2. Analiza przyczyn degradacji (przede wszystkim społecznej) i charakterystyka zjawisk kryzysowych
3. Identyfikacja partnerów i interesariuszy (rozpoczęcie procesu konsultacji i budowy partnerstw)
4. Doprecyzowanie celów szczegółowych i priorytetów rewitalizacji
5. Gromadzenie pomysłów i propozycji przedsięwzięć do realizacji
6. Zawiązanie partnerstw (podsumowanie procesu konsultacji partycypacji)
7. Złożenie listy przedsięwzięć (priorytetyzacja i powiązanie projektów we wspólny, zintegrowany wewnętrznie program rewitalizacji), a także listy przedsięwzięć rezerwowych. Planowane przedsięwzięcia winny być również finansowane z innych źródeł (np. budżet miasta, pozostałe programy operacyjne i in).
8. Bezpośrednie powiązanie całej koncepcji rewitalizacji danej dzielnicy/fragmentu miasta z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego.
9. Wypracowanie systemu zarządzania procesem rewitalizacji (wyznaczenie operatora) oraz systemu monitorowania i ewaluacji postępów prac
10. Uchwalenie Lokalnego Programu Rewitalizacji przez Radę Miasta.

Lokalne Programy Rewitalizacji, na postawie których miasta będą starały się o środki pomocowe na kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne powinny obejmować następujące elementy:

1. Streszczenie

2. Diagnoza:

- wskazanie na kontekst strategiczny, LPR jako element polityki strategicznej miasta, w tym przywołanie tych fragmentów, w których uzasadnione jest wskazanie danych obszarów jako zdegradowanych i wymagających rewitalizacji (dokonane na tle innych jednostek miasta wg *Załącznika nr 1*),
- analiza przyczyn degradacji i charakterystyka sytuacji na obszarze objętym LPR (w tym także nawiązania do szerszej struktury i procesów rozwojowych miasta). Analiza (opis stanu) powinna być prowadzona w trzech podsystemach:
  - a) podsystemie społecznym
    - hierarchizacja i priorytetyzacja zakresu i katalogu problemów i zjawisk społecznych,
    - identyfikacja i ocena zjawisk i procesów społecznych o charakterze zewnętrznym oddziałujących na obszar zdegradowany,
    - analiza potencjału i aktywności podmiotów (w szczególności organizacji pozarządowych), działających na rzecz integracji społecznej i zawodowej oraz kultury i edukacji istniejących /funkcjonujących na obszarze objętym programem,

- charakterystyka zakresu i intensywności (doświadczenia, przejawy) współpracy władz z partnerami społeczno-gospodarczymi w odniesieniu do obszaru objętego programem rewitalizacji,
  - analiza poziomu zaangażowania mieszkańców w dotychczas podejmowane działania o charakterze przestrzennym, społecznym, gospodarczym ,
  - analiza skuteczności działań mających na celu niwelowanie problemów społecznych, które były dotychczas podejmowane na obszarze objętym programem
- b) podsystemie gospodarczym (analiza poziomu przedsiębiorczości i aktywności zawodowej oraz ujawnienie potencjalnych partnerów rewitalizacji na obszarze zdegradowanym).
- c) podsystemie przestrzennym (elementy podlegające degradacji i ich wpływ na degradację społeczną i gospodarczą, stan infrastruktury technicznej i budynków, ich wyposażenie w media,
- d) wielkość niskich emisji, zagadnienia własnościowe itp. oraz ich wpływ na aspekt społeczny)

Tabela 1. Karta obszaru zdegradowanego (minimalny zakres treści dotyczącej diagnozy każdego z obszarów zdegradowanych)

N A Z W A O B S Z A R U	/wskazanie graficzne w strukturze miasta/
(numer porządkowy z listy stanowiącej załącznik nr 1 <i>Delimitacja obszarów zdegradowanych</i>)	
POWIERZCHNIA OBSZARU I LICZBA LUDNOŚCI	
CHARAKTERYSTYKA OBSZARU	
PODSTAWOWE PROBLEMY SPOŁECZNE GOSPODARCZE I PRZESTRZENNE ZIDENTYFIKOWANE NA OBSZARZE	
<p><i>podsystem społeczny:</i> hierarchizacja i priorytetyzacja zakresu i katalogu problemów i zjawisk społecznych, identyfikacja i ocena zjawisk i procesów społecznych o charakterze zewnętrznym oddziałujących na obszar zdegradowany, analiza potencjału i aktywności podmiotów (w szczególności organizacji pozarządowych) działających na rzecz integracji społecznej i zawodowej istniejących/funkcjonujących na obszarze objętym programem, charakterystyka zakresu i intensywności (doświadczenia, przejawy) współpracy władz z partnerami społeczno-gospodarczymi w odniesieniu do obszaru objętego programem rewitalizacji; analiza poziomu zaangażowania mieszkańców w dotychczas podejmowane działania o charakterze przestrzennym, społecznym, gospodarczym, analiza skuteczności działań mających na celu niwelowanie problemów społecznych, które były dotychczas podejmowane na obszarze objętym programem;</p> <p><i>podsystem gospodarczy:</i> analiza poziomu przedsiębiorczości i aktywności zawodowej oraz ujawnienie potencjalnych partnerów rewitalizacji na obszarze zdegradowanym.</p> <p><i>podsystem przestrzenny:</i> elementy podlegające degradacji, stan infrastruktury technicznej i budynków, ich wyposażenie w media, wielkość emisji niskich, zagadnienia własnościowe itp.;</p>	
PROBLEMY UJAWNIONE W WYNIKU KONSULTACJI SPOŁECZNYCH	
Konsultacje społeczne winny być prowadzone zarówno ze społecznością lokalną, jak i podmiotami społecznymi, gospodarczymi oraz reprezentującymi społeczeństwo obywatelskie	

MOCNE I SŁABE STRONY OBSZARU ORAZ JEGO POTENCJAŁ I ZAGROŻENIA
LISTA POTENCJALNYCH PARTNERÓW WRAZ Z NAJWAŻNIEJSZYMI PODEJMOWANYMI DZIAŁANAMI
OGÓLNY OPIS PODEJMOWANYCH DZIAŁAŃ WRAZ Z OKREŚLENIEM WZAJEMNYCH POWIĄZAŃ
Zwrócenie uwagi na jakość powiązań między działaniami – podejmowane działania jako zintegrowana odpowiedź na konkretne problemy ujawnione na obszarach zdegradowanych

3. Cele szczegółowe rewitalizacji oraz założenia procesu (w bezpośrednim nawiązaniu do strategii rozwoju miasta)
 Przedstawienie w syntetyczny sposób celów LPR wraz z narzędziami ich realizacji, a także systemem zarządzania realizacją programu.

4. Środki realizacji celów

Planowane zadania (w tym plan rzeczowo-finansowy) dla wskazanych w pkt. 2 obszarów zdegradowanych, w podziale na lata i zakres przedmiotowy w tym: zadania planowane do finansowania w ramach funduszy zewnętrznych wraz z listą rezerwową oraz zadania planowane do finansowania z innych źródeł, w tym z budżetu miasta, zadania realizowane przez partnerów oraz zadania realizowane wspólnie z partnerami.

Zasadniczą częścią tego podrozdziału LPR powinny być tabele szczegółowo opisujące planowane przedsięwzięcia, (zarówno konkretne przedsięwzięcia o charakterze społecznym skierowane na rozwiązanie konkretnych zidentyfikowanych problemów, jak i inwestycje w infrastrukturę) czas ich realizacji i poszczególne etapy, oczekiwane rezultaty (wskaźniki produktu, rezultatu i oddziaływania), niezbędne nakłady wraz z informacją o zakładanych źródłach środków, lista podmiotów uczestniczących w realizacji zadania. Lista zadań, które będą współfinansowane w ramach RPO powinna być zaproponowana przez miasto i stanowić odpowiedź na problemy zidentyfikowane na danym obszarze zdegradowanym, a następnie doprecyzowana w procesie negocjacji z IZ RPO.

Planowane zadania, tak społeczne, jak i infrastrukturalne, należy zestawić w załączniku do Lokalnego Programu Rewitalizacji dla każdego z wyznaczonych obszarów według wzoru przedstawionego w Tabeli 2

Tabela 2. Plan rzeczowo-finansowy realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji (stanowiący załącznik do LPR)

N A Z W A O B S Z A R U						
Nazwa przedsięwzięcia	Opis przedsięwzięcia	Podmiot realizujący	Jakie problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy rozwiązuje planowane przedsięwzięcie? W jaki sposób?	Zakres czasowy realizacji	Planowany koszt wraz z podziałem na źródła finansowania	Potencjalne partnerstwa wraz z określeniem roli Podmiotów

Przy identyfikacji i priorytetyzacji przedsięwzięć należy wziąć pod uwagę, że rewitalizacja powinna koncentrować się na rozwiązaniu kluczowych problemów, które zostały zidentyfikowane na etapie diagnozy jako najbardziej przyczyniające się do pogłębiania kryzysu. Należy wziąć pod uwagę, że prowadzona na wcześniejszym etapie diagnoza społeczna może określić konieczność podjęcia pewnych działań wyprzedzających, dotyczących m.in. aktywizacji społeczno-zawodowej, które przygotować mają do bardziej złożonych działań podejmowanych w kolejnych etapach procesu rewitalizacji

5. Wskaźniki realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji

6. Instrumenty wdrażania programu wraz z systemem ewaluacji programu i rekomendacji dla aktualizacji programu

7. Forma zarządzania realizacją Lokalnego Programu Rewitalizacji, system informacji i promocji, system budowania i wspierania partnerstwa

8. Monitoring rewitalizacji – oddziaływanie podejmowanych działań na zidentyfikowane na etapie diagnozy problemy

9. Udokumentowanie konsultacji społecznych realizowanych na etapie diagnozy

W generalnym ujęciu zaleca się, aby Lokalne Programy Rewitalizacji były przygotowywane przez zespoły urzędników w oparciu o wynik konsultacji społecznych prowadzonych ze społecznością lokalną oraz podmiotami społecznymi i gospodarczymi, a eksperci zewnętrzni wynajmowani byli do realizacji niektórych niezbędnych elementów np. prowadzenie prac studialnych dotyczących delimitacji obszarów zdegradowanych w jednostkach urbanistycznych stanowiących podstawę do tworzenia Lokalnego Programu Rewitalizacji..

3.3 KONSULTACJE SPOŁECZNE ORAZ PODMIOTY, KTÓRE POWINNY BYĆ ZAANGAŻOWANE

W PROGRAMOWANIE REWITALIZACJI

Jednym z najistotniejszych elementów prowadzenia działań rewitalizacyjnych jest Partnerstwo. Zasada partnerstwa oznacza ścisłą współpracę między instytucjami publicznymi, partnerami gospodarczymi i społecznymi oraz podmiotami reprezentującymi społeczeństwo obywatelskie na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym w trakcie całego cyklu programowania obejmującego przygotowanie, wdrożenie, monitorowanie i ocenę [Rozporządzenie KE w sprawie europejskiego kodeksu postępowania w zakresie partnerstwa w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych z dnia 7 stycznia 2014 roku].

Przed przystąpieniem do konsultacji należy dokładnie określić, co można zaoferować partnerom i w jaki sposób będzie można spełnić ich oczekiwania zgłaszane w procesie konsultacji i budowy partnerstwa. Do prowadzenia konsultacji konieczne jest jasne wskazanie, kto i ile środków może przeznaczyć na realizację postulatów, oczekiwań i projektów zgłaszanych przez tzw. stronę społeczną.

Konsultacje powinny być prowadzone z całą lokalną społecznością, ale szczególny nacisk powinien być skoncentrowany na partnerach dysponujących realnym potencjałem do zawiązywania partnerstwa i włączania się w proces rewitalizacji. Z takimi partnerami, po ich zidentyfikowaniu, powinny być prowadzone bezpośrednio rozmowy i ustalenia dotyczące realizacji poszczególnych przedsięwzięć.

Partycypacja społeczna powinna być nieodłącznym elementem procesu rewitalizacji i stanowić fundament wszelkich działań na każdym etapie tego procesu. Tylko skonsolidowanie wysiłków wszystkich interesariuszy

obszaru zdegradowanego rokuje nadzieje na sukces. Partycypacja powinna być rozumiana bardzo szeroko, poczynając od informacji o działaniach władz lokalnych, poprzez współdziałanie w podejmowaniu decyzji o kierunkach interwencji, aż po aktywne uczestnictwo w projektach. Wymaga się tym samym prowadzenia konsultacji w formie warsztatów, pozwalających na udział większych grup uczestników, którzy dzięki merytorycznemu wprowadzeniu do tematyki rewitalizacji mogą wziąć udział w dyskusji o otaczającej ich przestrzeni. Działanie takowe, we wsparcie podmiotów społecznych i gospodarczych, umożliwią merytoryczną debatę przy jednoczesnym budowaniu zaufania na linii miasto-mieszkańcy.

Proces udanej rewitalizacji powinien być przede wszystkim celem wspólnoty samorządowej, reprezentowanej zarówno przez Rady Miast jak i burmistrzów czy prezydentów. Nawet najlepiej przygotowane wytyczne dla sporządzania Lokalnych Programów Rewitalizacji oraz najbardziej krytyczna ocena tych programów i projektów rewitalizacyjnych nie są w stanie zniwelować braku zaangażowania w przygotowanie, a następnie wdrażanie procesu rewitalizacji. Dlatego obok działań samorządów lokalnych niezwykle ważne jest zaangażowanie zarówno społeczności lokalnych, jak i organizacji pozarządowych i innych interesariuszy obszarów zdegradowanych w proces tworzenia i wdrażania Lokalnych Programów Rewitalizacji, a w kolejnym etapie podejmowania partnerstwa w poszczególnych projektach, zwłaszcza projektach społecznych. Ich zadaniem jest komunikowanie władzom lokalnym potrzeb społeczności i wywieranie społecznego nacisku, w celu ukierunkowania wsparcia na rzeczywiste problemy. Nie jest to jednak uzasadnieniem dla postaw roszczeniowych. Władza lokalna posiada ważną i niezbywalną rolę w procesie rewitalizacji, ale nie jest w stanie sama przeprowadzić go skutecznie. Powinna ona tworzyć korzystny klimat dla trzeciego sektora, skłaniający do aktywnego udziału w procesie rewitalizacji. Tylko rzeczywisty wkład pracy ze strony trzeciego sektora i społeczności lokalnej, w tym przedsiębiorców, jest w stanie doprowadzić wspólnie z działaniami gmin i innych interesariuszy do osiągnięcia sukcesów w procesie rewitalizacji.

3.4 DELIMITACJA OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH W PRZESTRZENI MIAST

Kompleksowa rewitalizacja musi być podejmowana wyłącznie na obszarach zdegradowanych wyznaczonych w Lokalnych Programach Rewitalizacji.

Zadaniem Miasta na etapie programowania rewitalizacji jest wyznaczenie spośród obszarów zdegradowanych konkretnego obszaru lub obszarów o relatywnie gorszej sytuacji, które zamierza objąć wsparciem. Miasto podejmuje decyzję, czy zamierza programować rewitalizację jednego obszaru zdegradowanego, czy wskaże więcej niż jeden obszar zdegradowany i przygotuje odrębne projekty dla każdego z tych obszarów. Nie można natomiast przygotować jednego projektu rewitalizacyjnego obejmującego kilka obszarów zdegradowanych.

3.4.1 METODYKA DELIMITACJI OBSZARÓW KRYZYSOWYCH W JEDNOSTKACH URBANISTYCZNYCH

Statystyka publiczna udostępnia bardzo skromny zakres informacji pozwalających na obrazowanie zróżnicowania wewnętrznych zjawisk i procesów społecznych, gospodarczych oraz przestrzennych. Prowadzenie zintegrowanej polityki miejskiej, w tym także rewitalizacji, wymaga organizacji kompletnego systemu monitorowania, w tym z modułami niezależnego zbierania i przetwarzania danych (audyt miejski). Zaproponowany system może

stanowić podstawę do prowadzenia szerszych analiz przemian zachodzących w mieście, zwłaszcza przy włączeniu wykorzystania nowoczesnych technologii geoinformacyjnych. Docelowo niezbędne będzie zintegrowanie systemu monitorowania rewitalizacji z szerszym systemem zbierania informacji o zjawiskach i procesach społecznych, gospodarczych i urbanistycznych.

Obszary zdegradowane powinny być wyznaczane w procesie porównywania wewnątrzmięjskiego stopnia zróżnicowania poszczególnych wskaźników cząstkowych oraz syntetycznych wskaźników degradacji. Do wyznaczania jednostek urbanistycznych można wykorzystać zaproponowaną przez Liszewskiego⁸ metodę klasyfikacji terenów miejskich z niewielkimi modyfikacjami. Klasyfikacja została skonstruowana tak, by łączyła w sobie trzy najważniejsze, w kontekście założonego celu, cechy terenów miejskich:

- funkcję terenu,
- fizjonomię (jego budowę przestrzenną i charakter zabudowy),
- intensywność użytkowania (poziomą i pionową).

W procesie wyznaczania granic poszczególnych jednostek urbanistycznych powinny zostać wykorzystane różnego rodzaju źródła informacji przestrzennych, które w sumie pozwoliłyby zbudować podział możliwie intuicyjny i „naturalny” lub nawet „oczywisty” dla mieszkańców miast. Stąd też niezbędne będzie wykorzystanie takich źródeł danych jak:

- istniejące i historyczne granice dzielnic samorządowych,
- jednostki GUS (obwody spisowe i obręby statystyczne),
- kataster nieruchomości,
- wszystkie dostępne mapy miasta (historyczne i topograficzne),
- numeryczny model terenu,
- struktura tkanki miejskiej,
- wyniki badań literatury i inne.

W sumie w wyniku zastosowania rekomendowanej procedury wyznaczonych zostanie, w zależności od miasta, od kilkunastu do kilkudziesięciu różnych jednostek urbanistycznych.

Dla terenów zieleni i rekreacji (poza niewielkimi wewnątrzosiedlowymi skwerami i deptakami), użytków rolnych, wód, lasów i nieużytków powinny być wyznaczane osobne jednostki. Osobne jednostki urbanistyczne stanowią także tereny pełniące funkcje produkcyjne (poza niewielkimi zakładami wewnątrz osiedli), część terenów pełniących funkcje usługowe (np. duże centra handlowe), kompleksy biurowe, a także część terenów komunikacyjnych (w szczególności duże obszary torów i bocznic kolejowych). Do jednostek urbanistycznych, wyznaczanych dla obszarów mieszkalnictwa, inne formy użytkowania terenu powinny być włączane jedynie, o ile stanowią integralną część tych osiedli mieszkaniowych.

---

⁸ Liszewski S. *Tereny miejskie. Podział i klasyfikacja 1978*

Jednostki urbanistyczne dla obszaru mieszkalnictwa powinny być wytyczane (zasadniczo, ponieważ możliwe są odstępstwa od reguły) w taki sposób, aby liczba mieszkańców nie była niższa niż 1% i nie wyższa niż 10-15% ogółu mieszkańców miasta. Należy także przyjąć zasadę, że powierzchnia każdej z jednostek (w obszarach zurbanizowanych) nie powinna być większa niż kilka procent powierzchni miasta, a w małych miastach do kilkunastu procent. Ostatecznie jednak miasta mają swobodę w wyznaczaniu wielkości tych jednostek urbanistycznych, gdyż ich wielkość będzie uzależniona m.in. od wielkości miasta i jego historycznych układów urbanistycznych.

W procedurze wyznaczania jednostek urbanistycznych niezwykle istotne jest uwzględnienie granic obwodów spisowych GUS. Spodziewając się, że w przyszłości GUS będzie publikował dane dla obwodów spisowych, konieczne jest uwzględnienie możliwości włączenia ich do analiz w ramach audytu miejskiego. W ten sposób być może już w perspektywie najbliższych lat będzie można uwzględniać informacje uzyskane z ostatniego spisu powszechnego.

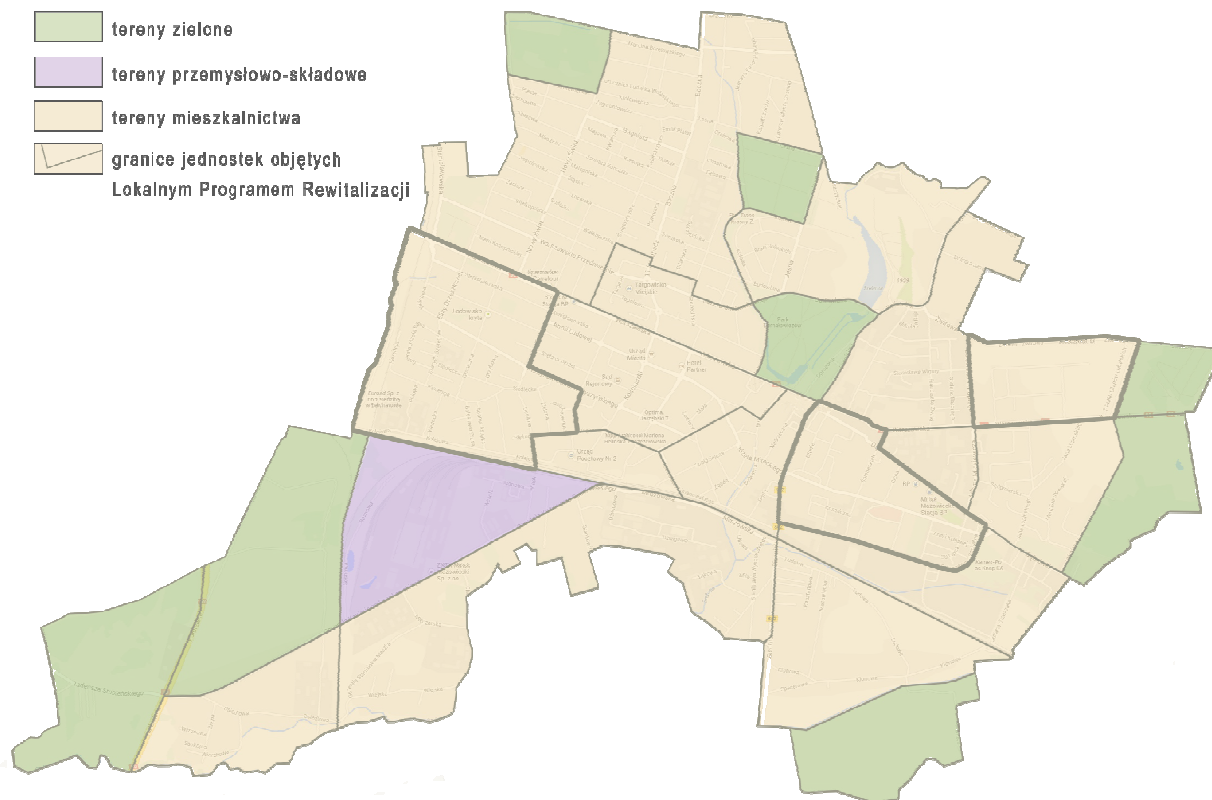
Zasadniczo jednostki urbanistyczne powinny być zatem wytyczane w taki sposób, żeby obszary mieszkalnictwa w pojedynczym obwodzie spisowym nie przynależały do więcej niż jednej jednostki urbanistycznej. W wyjątkowych przypadkach, kiedy okaże się to niemożliwe, wykorzystanie danych dotyczących liczby i rozmieszczenia mieszkańców (według punktów adresowych) pozwoli jednak na wskazanie, jaki odsetek ludności z danego obwodu spisowego znajdzie się w poszczególnej jednostce.

Tak wydzielone jednostki mogą stanowić podstawowy układ dla zbierania i przetwarzania danych. Pozwoli to na prowadzenie analiz porównawczych – pomiędzy miastami, a także analiz zbiorczych. Władze lokalne będą mogły wykorzystywać jednostki urbanistyczne w prowadzeniu polityki miejskiej jako podstawowe obszary, w których podejmowane są różnego rodzaju interwencje.

Wyłonienie kluczowych obszarów predysponowanych do kompleksowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest niezbędne dla zapewnienia odpowiedniej koncentracji środków i działań w tym zakresie. Trwale efekty działań są trudne do uzyskania w przypadku pojedynczych projektów rozproszonych na dużym obszarze realizowanych z pominięciem kontekstu społecznego i gospodarczego.

Wzmocnienie oczekiwanego efektu może być uzyskane poprzez koncentrację na wybranych obszarach. Należy przyjąć zasadę, że to jednostki urbanistyczne powinny być obszarami, które – o ile na danym terenie zidentyfikuje się kryzys – będą rewitalizowane w całości. Możliwe powinno być prowadzenie rewitalizacji na obszarach, składających się z kilku, przylegających do siebie jednostek urbanistycznych. Zasadniczo (poza wyjątkowymi sytuacjami) nie powinno się natomiast rewitalizować fragmentów poszczególnych jednostek, które brano pod uwagę w procesie audytowania.

Oczywiście nie oznacza to, że każde miejsce w ramach danej jednostki urbanistycznej musi podlegać rewitalizacji, jednak wpływ interwencji podejmowanych w ramach rewitalizacji powinien być odczuwalny na terenie całej jednostki urbanistycznej. Osiągnięcie efektów w skali całej jednostki urbanistycznej wymaga znaczących nakładów rozproszonych na wiele różnego rodzaju projektów. Dopiero takie znaczące zróżnicowanie interwencji ma charakter kompleksowej rewitalizacji, mogącej oddziaływać przynajmniej w skali całej jednostki urbanistycznej.

Ryc.1 Wyznaczenie jednostek urbanistycznych obejmujących tereny mieszkalnictwa do oceny przez wskaźniki zaproponowane do delimitacji obszarów zdegradowanych oraz wyłonienie spośród nich jednostek zdegradowanych do objęcia LPR

3.4.2 IDENTYFIKACJA ZRÓŻNICOWANIA WEWNĄTRZMIJSKIEGO W JEDNOSTKACH URBANISTYCZNYCH

Na potrzeby analiz wewnątrzmijskich konieczne jest wypracowanie miejskich systemów gromadzenia, przetwarzania i analizowania danych dotyczących poszczególnych jednostek. Miasta są skomplikowanymi systemami, działającymi i zmieniającymi się na różnych płaszczyznach, stąd też rekomenduje się analizowanie zróżnicowania wewnątrzmijskiego równoległe dla trzech podsystemów:

- podsystemu społecznego,
- podsystemu gospodarczego,
- podsystemu przestrzennego.

Prowadzenie zintegrowanej polityki miejskiej, w tym także rewitalizacji wymaga organizacji kompletnego systemu monitorowania, w tym z modułami niezależnego zbierania i przetwarzania danych (audyt miejski). Rekomenduje się, aby w miastach wprowadzić system statystyki wewnątrzmijskiej, który będzie składał się z dwóch integralnych części:

- podziału miast na możliwie jednorodne jednostki urbanistyczne, które będą mogły stanowić podstawową jednostkę statystyczną dla miast;
- metody zbierania, przetwarzania oraz analizowania danych w jednostkach urbanistycznych, a następnie – już na potrzeby rewitalizacji – budowa wskaźników „kryzysu”.

Wykorzystanie wskaźników obowiązkowych (odniesionych do średnich wartości w regionie) oraz wskaźników fakultatywnych (wynikających z wewnętrznej sytuacji miasta i odniesionych do średnich wartości na całym jego obszarze) ma za zadanie prowadzić do pozyskania pełnego obrazu, dotyczącego wszystkich jednostek urbanistycznych miasta, na które zostało ono podzielone oraz wskazania jednostek szczególnie zagrożonych wykluczeniem i predysponowanych do objęcia kompleksowymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi w następujących podsystemach:

Podsystem społeczny

Tabela 3. Wskaźniki oceny podsystemu społecznego

O B O W I A Ż K O W E	F A K U L T A T Y W N E
<ul style="list-style-type: none"> · liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej na 1 tys. ludności · udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym · liczba przestępstw na 1 tys. ludności · liczba przestępstw przeciwko rodzinie i opiece na 10 tys. ludności 	<ul style="list-style-type: none"> · wielkość zasiłków pomocy rodzinie w przeliczeniu na rodzinę · wielkość zaległości czynszowych · odsetek osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym · odsetek dzieci i młodzieży nieotrzymujących promocji do następnej klasy w szkołach podstawowych i gimnazjach · wyniki egzaminów państwowych w szkołach podstawowych i gimnazjach · liczba ofiar przemocy na 1000 osób · czyny karalne nieletnich na 1 tys. ludności · liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych aktywnych na analizowanym obszarze · inne zaproponowane wskaźniki analizujące sytuację społeczną przy uwzględnieniu wewnętrznych uwarunkowań miasta oraz możliwości pozyskania danych

Ocena sytuacji kryzysowej w podsystemie społecznym obywać się winna poprzez ocenę wskaźników obowiązkowych (gdzie za obszary kwalifikujące się do wsparcia należy uznać te, dla których wartości wskaźników są wyższe niż wartość referencyjna dla województwa) oraz nie mniej niż trzech wskaźników fakultatywnych (odniesionych do średniej wartości w całym mieście).

Społeczny aspekt rewitalizacji dotyczy działań nakierowanych na zapobieganie wykluczeniu społecznemu oraz ponownej integracji grup zamieszkałych na danym obszarze z innymi częściami miasta. Czynnikiem stanowiącym przyczynę wykluczenia upatruje się w wysokiej stopie bezrobocia, a zwłaszcza bezrobocia długotrwałego, jak również niskim poziomie wykształcenia, oraz stosunkowo wysokim poziomie przestępczości będącej często wynikiem złej sytuacji materialnej. Wśród instytucji, które mogą stanowić źródła pozyskania niniejszych danych, można wymienić Miejskie Ośrodki Pomocy Społecznej, Ośrodki Pomocy Rodzinie, Komendy Policji, Straż Miejską, Powiatowe Urzędy Pracy, Urzędy Stanu Cywilnego czy też Zarządy Nieruchomości Komunalnych.

Podsystem gospodarczy

Ocena sytuacji kryzysowej w podsystemie gospodarczym winna odbywać się poprzez ocenę wskaźników obowiązkowych (gdzie za obszary kwalifikujące się do wsparcia należy uznać te, dla których wartości wskaźników prezentują sytuację gorszą niż w województwie) oraz przynajmniej jednego wskaźnika fakultatywnego (odniesionego do średniej wartości w całym mieście).

Tabela 4. Wskaźniki oceny podsystemu gospodarczego

O B O W I A Ż K O W E	F A K U L T A T Y W N E
<ul style="list-style-type: none"> · liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na 100 osób, · odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności · odsetek osób z wykształceniem gimnazjalnym lub poniżej w ogólnej liczbie bezrobotnych 	<ul style="list-style-type: none"> · średnia wartość gruntu na analizowanym obszarze · wielkość dochodów gminy z tytułu podatku od nieruchomości · poziom dochodów ludności określany poprzez wielkość podatku dochodowego od osób fizycznych na analizowanym obszarze względem średniej miasta · inne zaproponowane wskaźniki analizujące sytuację gospodarczą przy uwzględnieniu wewnętrznych uwarunkowań oraz możliwości ich pozyskania

Podsystem przestrzenny

Tabela 5. Wskaźniki oceny podsystemu przestrzennego

O B O W I A Ż K O W E	F A K U L T A T Y W N E
<ul style="list-style-type: none"> · udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1970 r. · przeciętna powierzchnia użytkowa lokalu na osobę 	<ul style="list-style-type: none"> · niska dostępność do podstawowych usług lub słaba ich jakość (znacząca odległość do obiektów typu przedszkola, ośrodki zdrowia – np. poprzez średnią ważoną odległości itp.) · udział budynków wymagających remontu · udział budynków generujących emisje niskie · inne zaproponowane wskaźniki dotyczące infrastruktury, tkanki mieszkaniowej i stanu środowiska przyrodniczego przy uwzględnieniu wewnętrznych uwarunkowań oraz możliwości ich pozyskania

Ocena sytuacji kryzysowej w podsystemie przestrzennym winna odbywać się poprzez ocenę wskaźników obowiązkowych (gdzie za obszary kwalifikujące się do wsparcia należy uznać te, dla których wartości wskaźników prezentują sytuację gorszą niż w województwie pomorskim) oraz nie mniej niż dwóch wskaźników fakultatywnych (odniesionych do średniej wartości w całym mieście).

Analiza niniejszych wskaźników w wymienionych podsystemach powinna dotyczyć wszystkich jednostek urbanistycznych, na które podzielone zostało miasto na wcześniejszym etapie i powinna zostać przedstawiona w Lokalnym Programie Rewitalizacji w formie tabelarycznej (wg *Załącznika nr 1* do niniejszych wytycznych).

Tabela wskaźników obowiązkowych i ich wartości referencyjnych

KRYTERIUM	SPOŁECZNE				GOSPODARCZE			PRZESTRZENNE	
Wskaźnik	Liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej na 1 tys. ludności	Udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym	Liczba przestępstw na 1 tys. ludności	Liczba przestępstw przeciwko rodzinie i opiece na 10 tys. ludności	Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na 100 osób	Odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym lub poniżej w ogólnej liczbie bezrobotnych	Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed rokiem 1970 w ogólnej ich liczbie	Przeciętna powierzchnia użytkowa lokalu na osobę (m ²)
Źródło danych wyznaczenia średniej wojewódzkiej i kraju	Bank Danych Lokalnych GUS 2012	Bank Danych Lokalnych GUS 2012	Bank Danych Lokalnych GUS 2012	Bank Danych Lokalnych GUS 2012	Bank Danych Lokalnych GUS 2012	Bank Danych Lokalnych GUS 2012	Bank Danych Lokalnych GUS 2012	Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011	Mieszkania w województwie pomorskim. Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011
POLSKA	50,0	3,1	29,1	8,4	17,8	10,3	27,3	46,5	23,8
POMORSKIE	52,9	2,4	27,7	6,3	16,4	11,6	28,3	42,3	23,0
Wartość dla obszarów objętych wsparciem	odchylenie powyżej wartości referencyjnej	odchylenie powyżej wartości referencyjnej	odchylenie powyżej wartości referencyjnej	odchylenie powyżej wartości referencyjnej	odchylenie powyżej wartości referencyjnej	odchylenie poniżej wartości referencyjnej	odchylenie powyżej wartości referencyjnej	odchylenie powyżej wartości referencyjnej	odchylenie poniżej wartości referencyjnej
Definicja wskaźnika	Osoby, które zgodnie z ustawą z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. Nr 64, poz. 593, z późn. zm.) są uprawnione do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej	Stopeczko bezrobocia długotrwale rozumie się jako stosunek liczby osób bezrobotnych powyżej 12 miesięcy do liczby osób w wieku produkcyjnym (kobiety w wieku 18-59, mężczyźni 18-64) Przez ludność w wieku produkcyjnym rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjęto wiek 18-64 lata, dla kobiet – 18-59 lat.	Ilość przestępstw stwierdzonych ogółem	Liczba czynów zabronionych, mających uregulowanie w rozdziale XXVI k.k. obejmujących - bigamię, znęcanie się, rozpijanie małoletniego, uchylenie się od alimentacji, porzucenie małoletniego albo osoby nieporadnej, uprowadzenie lub zatrzymanie małoletniego albo osoby nieporadnej (art. 206 – 211 k.k.). Przypadająca na 10 tys. ludności	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym (Wiek, w którym osoby zazwyczaj kończą pracę zawodową, tj. dla mężczyzn - 65 lat i więcej, dla kobiet - 60 lat i więcej).	Ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Liczba bezrobotnych zarejestrowanych z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym niż gimnazjalnym w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych Dane o bezrobotnych zarejestrowanych obejmują osoby, które zgodnie z Ustawą z dnia 16 X 1991r. o zatrudnieniu i bezrobociu pozostają bez pracy i nie uczą się w szkole, są zdolne do pracy oraz gotowe do podjęcia pracy.	Liczba budynków mieszkalnych zamieszkałych powstałych przed 1970 w ogólnej liczbie budynków	
Rekomendowane źródła danych dla beneficjentów	Ośrodki Pomocy Społecznej	Urzędy Pracy	Komisariaty Policji/Rewiry Dzielnicowych Komendy Miejskie Policji		Biura ds. Ewidencji Ludności właściwych UM	Biura ds. gospodarki właściwych UM	Urzędy Pracy	Zarządcy nieruchomości komunalnych, Spółdzielnie mieszkaniowe, Wspólnoty mieszkaniowe	

Delimitacja obszarów zdegradowanych poprzez zaproponowane powyżej wskaźniki jest obowiązkowa dla wszystkich samorządów zainteresowanych realizacją projektów. Ponadto:

Katalog wskaźników fakultatywnych proponowanych do delimitacji obszarów zdegradowanych (odnoszonych do średniej miasta)

KRYTERIUM SPOŁECZNE	KRYTERIUM GOSPODARCZE	KRYTERIUM PRZESTRZENNE
<ul style="list-style-type: none"> ▪ wielkość zasiłków pomocy rodzinie w przeliczeniu na rodzinę ▪ wielkość zaległości czynszowych ▪ odsetek osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym ▪ odsetek dzieci i młodzieży nie otrzymujących promocji do następnej klasy w szkołach podstawowych i gimnazjach ▪ wyniki egzaminów Państwowych w szkołach podstawowych i gimnazjach w odniesieniu ▪ liczba ofiar przemocy na 1 tys. ludności ▪ czyny karalne nieletnich na 1 tys. Ludności ▪ liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych aktywnych na analizowanym obszarze <p>oraz inne zaproponowane wskaźniki analizujące sytuację społeczną przy uwzględnieniu wewnętrznych uwarunkowań miasta oraz możliwości pozyskania danych</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ średnia wartość gruntu na analizowanym obszarze ▪ wielkość dochodów gminy z tytułu podatku od nieruchomości w odniesieniu do średniej miasta (dane Urzędu Miasta) ▪ poziom dochodów ludności określany poprzez wielkość podatku dochodowego od osób fizycznych na analizowanym obszarze w odniesieniu do średniej miasta (dane Urzędów Skarbowych) <p>inne zaproponowane wskaźniki analizujące sytuację gospodarczą przy uwzględnieniu wewnętrznych uwarunkowań miasta oraz możliwości pozyskania danych</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ niska dostępność do podstawowych usług lub słaba ich jakość (znacząca odległość do obiektów typu przedszkola, ośrodki zdrowia itp.) ▪ udział procentowy budynków generujących emisje niskie ▪ udział procentowy budynków wymagających remontu <p>inne zaproponowane wskaźniki dotyczące infrastruktury, tkanki mieszkaniowej, przy uwzględnieniu wewnętrznych uwarunkowań oraz pozyskania danych</p>

Wybór nie mniej niż trzech wskaźników społecznych   Wybór przynajmniej jednego wskaźnika gospodarczego   Wybór nie mniej niż dwóch wskaźników przestrzennych

Wybór wskaźników **fakultatywnych** wykorzystywanych do delimitacji obszarów zdegradowanych w Lokalnych Programach Rewitalizacji leży w gestii miasta i jest uzależniony od możliwości pozyskania danych statystycznych z wewnętrznych jednostek oraz innych źródeł (Spółdzielnie Mieszkaniowe, Wspólnoty Mieszkaniowe, Urzędy Pracy, Szkoły, Urzędy Skarbowe) i ewentualnych badań ankietowych.

Uwaga:

W przypadku miast OMT istnieje możliwość oparcia delimitacji obszarów zdegradowanych o wspólne wskaźniki fakultatywne wypracowane pomiędzy zainteresowanymi samorządami w toku negocjacji.

Tak dokonana ocena stanowi podstawę do wskazania obszarów zdegradowanych o relatywnie gorszej sytuacji niż w mieście, w przypadku których programowana powinna być kompleksowa rewitalizacja. Planowanie procesu rewitalizacji dokonywane w Lokalnym Programie Rewitalizacji nie powinno ograniczać się jednak tylko do tych jednostek urbanistycznych, które miasto pragnie obejmować w kolejnym etapie projektem zintegrowanym w ramach współfinansowania przez środki EFS i EFRR.

Należy mieć na uwadze, że Lokalny Program Rewitalizacji to dokument o dłuższej perspektywie czasowej, a zatem powinien również, w pewnym uogólnieniu, przedstawiać sposoby rozwiązywania sytuacji kryzysowych dla wszystkich zidentyfikowanych obszarów zdegradowanych, nie ograniczając się jedynie do tych obszarów, które miasto pragnie wspierać w pierwszej kolejności przy wykorzystaniu funduszy w ramach RPO WP.

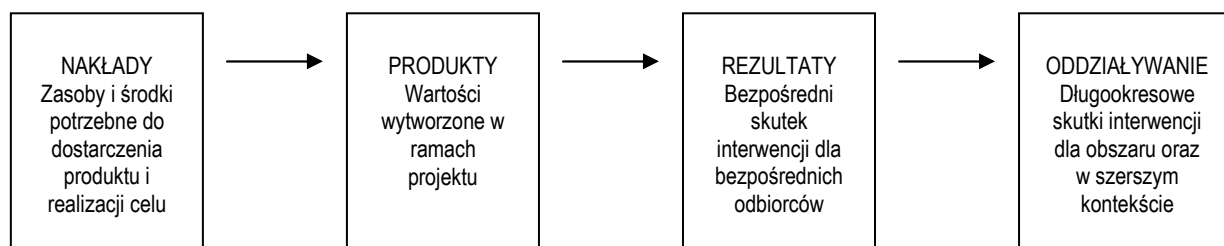
3.5 SYSTEM MONITOROWANIA REWITALIZACJI

Istotnym elementem prowadzonego przez Miasto programowania rewitalizacji powinno być zapewnienie sposobu monitorowania skuteczności podejmowanych działań. Biorąc pod uwagę, że wykorzystanie środków finansowych powinno być jak najbardziej efektywne, należy prowadzić analizę oddziaływania podejmowanych przedsięwzięć ukierunkowanych na rozwiązanie konkretnych problemów społecznych, gospodarczych i przestrzennych.

Tak prowadzony system monitorowania i ewaluacji procesu rewitalizacji ma w założeniu pozwolić na lepsze, bardziej skoordynowane zarządzanie, wzmocnienie poczucia odpowiedzialności i partnerstwa oraz optymalne wykorzystanie środków finansowych dla maksymalizacji efektów.

Lokalne Programy Rewitalizacji zakładają, że ponoszone nakłady przyniosą pewnego rodzaju “produkt”, który w założeniu przyczyni się do poprawy sytuacji na analizowanym obszarze. Konieczna jednak, zwłaszcza w przypadku działań o charakterze społecznym, wydaje się również ocena w jakim stopniu zaproponowane rozwiązania mogą wpłynąć na rozwiązanie zidentyfikowanych problemów.

System monitorowania rewitalizacji budowany w LPR powinien zapewniać pewnego rodzaju kompleksowość polegającą na monitorowaniu efektów wszelkich przedsięwzięć, które wpływają na poprawę sytuacji społecznej, gospodarczej czy przestrzennej obszaru zdegradowanego, a wcześniej były ujawniane jako bezpośrednie lub pośrednie przyczyny degradacji. Tym samym mogą być to przedsięwzięcia finansowane z innych źródeł niż środki finansowe kierowane na rewitalizację.

3.6 STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

Dział IV ustawy o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko z dnia 3 października 2008 r.⁹ (dalej: ustawa ooś) określa rodzaje dokumentów (programy, plany, strategie) wymagające przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (SOOŚ) oraz zasady jej przeprowadzania. Zgodnie z art. 46 i 47 ustawy ooś, przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wymagają projekty:

- 1) koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, planów zagospodarowania przestrzennego oraz strategii rozwoju regionalnego;
- 2) polityk, strategii, planów lub programów w dziedzinie przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, leśnictwa, rolnictwa, rybołówstwa, turystyki i wykorzystywania terenu, opracowywanych lub przyjmowanych przez organy administracji, wyznaczających ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć, mogących znacząco oddziaływać na środowisko;
- 3) polityk, strategii, planów lub programów innych niż wymienione w pkt 1 i 2, których realizacja może spowodować znaczące oddziaływanie na obszar *Natura 2000*, jeżeli nie są one bezpośrednio związane z ochroną obszaru *Natura 2000* lub nie wynikają z tej ochrony.

Przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko jest wymagane także w przypadku projektów dokumentów, innych niż wymienione w art. 46, jeżeli w uzgodnieniu z właściwym organem, o którym mowa w art. 57, organ opracowujący projekt dokumentu stwierdzi, że wyznaczają one ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć, mogących znacząco oddziaływać na środowisko i że realizacja postanowień tych dokumentów może spowodować znaczące oddziaływanie na środowisko.

W związku z powyższym, co do zasady, istnieje konieczność przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektów Lokalnych Programów Rewitalizacji oraz dla projektów programów zmieniających przyjęte już wcześniej lokalne Programy Rewitalizacji. W momencie składania wniosku o dofinansowanie w ramach kompleksowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych RPO WP Beneficjent ma obowiązek, poza dostarczeniem Lokalnego Programu Rewitalizacji, załączenia dokumentów potwierdzających przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko lub dokumentów wskazujących na odstąpienie od przeprowadzenia strategicznej oceny.

Szczegółowe informacje dotyczące zasad przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko zostały zaprezentowane w *Wytycznych dotyczących oceny oddziaływania na środowisko projektów UE dla beneficjentów Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2014–2020* (załącznik nr .... do *Przewodnika Beneficjenta RPO WP 2014–2020*).

---

⁹ Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 z późn. zm.

